

1.Girit Mahallesi/ Gürol Sözen 1919- 1923 Destan ve Onlar Müzesi

Girit Mahallesi

Türk ve Rum halkının beraber yaşadığı bir yerleşim yeri olan Mudanya’da eski ahşap evlerin bulunduğu Girit Mahallesi (şimdiki Halitpaşa Mahallesi), Yunanistan ile yapılan mübadele sonrası Girit’ten gelen mübadillerin buraya yerleştirilmesi nedeniyle “Girit Mahallesi” olarak anılmaktadır.

Geleneksel konut mimarisinin dönemin sosyo-kültürel, ekonomik ve coğrafi koşullarının bir yansıması olarak Girit Mahallesi’ndeki evlerde çıkma, balkon, tepe penceresi gibi öğelerin yer aldığı görülmektedir. Deniz kenarında yer alan mahalledeki evler manzaraya yönelik konumlandırılmış, çoğunlukla iki veya üç katlı inşa edilmiştir. Çok az sayıda yapı bodrum ya da yükseltilmiş zemin kotuyla daha yüksek katlı yapılmıştır. Rumların yaşadığı bölge olmasına rağmen uzun yıllar Türk kültürüyle etkileşim içinde olunmasından dolayı yapılarda tam anlamıyla Rum evi özelliği görülmemektedir. 17. ve 18. yüzyıl geleneksel Osmanlı evlerinde mahremiyetin ön plana çıktığı küçük pencereli evler görülürken Rum evlerinde ise büyük ve çok sayıda pencere bulunmaktadır.

18. yüzyıl sonlarında geçirdiği yangın sonrası Girit Mahallesi’nin, İtalyan mimar Piçiretu tarafından ızgara plan şemasıyla şekillendirildiği görülmektedir. Mevcut geleneksel konutların çoğunluğu 19. yüzyıla ait olmakla birlikte, 17. ve 18. yüzyıla ait tepe pencereli evlerden birkaçı günümüze ulaşabilmiştir.

Gürol Sözen 1919- 1923 Destan ve Onlar Müzesi

Geleneksel dokusunu koruyarak günümüze ulaşan Akıncıabidin Mahallesi, 1147 ada, 1 parsel üzerinde yer alan yapıya dair ulaşılabilen en eski fotoğraf 1928 tarihli olmakla beraber yapının 19. yüzyıl sonlarına tarihlendiği düşünülmektedir.

Binanın teras duvarında kullanılan tuğlalardaki “M. SALOMONE PIERRE BRIQUE TERIE DE TOUTES QUALİTES” yazısından 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı vatandaşı gayrimüslimler tarafından sürdürülen tuğla üretimi yapan firmalardan biri olan İstanbul Kalafatyeri’nde bulunan İtalyan “Pierre Salomone” firmasına ait olduğu anlaşılmaktadır.

Girit Mahallesi’nin geleneksel konut mimarisini yansıtan yapı, köşesi yuvarlanan karakteristik bir özelliğe sahiptir. Bodrum, zemin, bir ve ikinci kattan oluşan yapıda giriş ortadan verilerek dönerli merdiven girişin karşısına konumlandırılmıştır. Cephe düzeni ve kaplamalarıyla dikkat çeken binanın girişi iki taraflı mermer basamaklar ve ahşap sütunlar ile vurgulanmıştır. Korinth ve iyon üslubundan esinlenerek yapılan sütun başlıkları, akanthus yaprakları ve çiçek rozetleri ile bezenen konsol gibi zengin mimari unsurları ile Girit Mahallesi’nin en karakteristik yapılarından biridir.

Yapının bodrum kat duvarları taş ve tuğla yığma sistemle inşa edilerek üzeri adi volta döşeme ile kapatılmıştır. Bodrum kat dış ve iç pencere kapı boşlukları tuğla, basık kemer ile geçilmiştir. Tuğla duvarlar içeride sıvalı olup cephede sıvasız bırakılarak, pencere kenarlarına taraklanmış kesme taş söve yapılmıştır. Kendi özel hamamını barındıran az sayıdaki sivil mimarlık örneklerinden biri olan yapının özgün hamamı güneydoğu köşesinde manastır tonozu ile örtülüdür.

Girit Mahallesi’nin önemli simgelerinden bir olan yapı 2021 yılında Mudanya Belediyesi tarafından kamulaştırılmış ve Sanat Tarihçisi, Ressam Gürol Sözen’in Kurtuluş Savaşı ile ilgili eserlerinin sergileneceği müze olarak düzenlenmesi öngörülen yapının, restore edilerek yaşatılması amaçlanmaktadır.

2. Mütareke Evi

Mudanya Mütarekesi, 11 Ekim 1922'de Türkiye ile İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalandı. Antlaşmayla Ankara Hükümeti istediğini elde ederek tek kurşun atmadan İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya'yı işgalden kurtardı. Milli Mücadele'nin askeri safhasını sona erdiren bu tarihi antlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin siyasi alanda kazandığı ilk başarısının göstergesidir. Yapılan tarihi antlaşma Mudanya'nın sembolü olan bu evde imzalanmıştır.

sonra ziyaretçi alınmamaktadır).

Rus asıllı Aleksandr Ganyanof'a ait olan ev, daha sonra Mudanyalı iş adamı Hayri İpar tarafından satın alınarak onarılmış ve 1937 yılında Mudanya Belediyesi'ne bağlı müze olarak açılmıştır. 1959 yılında ise Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Müze Kurtuluş Savaşı ve Mütareke'ye ait çeşitli doküman, belge ve malzemeler ile döneme ait eşyalar sergilenmektedir. Bodrum ve çatı katının dışında iki katlı olan binanın birinci katında; Türk ve İtilaf devletlerinin çalışma odaları ve mütarekenin imzalandığı salon yer almaktadır.

İkinci katta ise; Türkiye adına görüşmelere katılan İsmet İnönü ve Asım Gündüz Paşa ile yaverlerinin yatak odaları bulunuyor.

Müze Ziyaret Saatleri (Yaz/Kış): Pazartesi hariç her gün: 08.00/17.00 (16.30'den

3. Mudanya Ortodoks (Ayios Yeoryios) Kilisesi (Uğur Mumcu Kültür Merkezi)

Mudanya Merkezi'nde sahile yaklaşık yüz metre mesafede, Bilgi Sokak, Sağlık Sokak ve Mustafa Kemal Paşa Caddesinin çevrelediği Mudanya Ortodoks Kilisesi'nin ismine ve yapım tarihine ilişkin günümüze gelebilmiş kaynak ya da kitabe bulunmamaktadır.

Batı- doğu doğrultusunda bazilikal plan tipinde inşa edilen kilisenin duvarları, galeri ve apsis hariç, düzgün kesme taş ile örülmüştür. İç cepheleri sıvalı olan kilisede günümüze ulaşan resim ya da başka bir bezeme ögesi bulunmamaktadır.

Yapının kuzey cephesinde orta sıradaki pencerelerden batıdan üçüncüsünün alınlığında yer alan yedi satırlık kitabe;

“1834
ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΣ ΙΟΡΔΑΝΗΣ Α-
ΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΑΓΑΘΟΣ ΗΜΩΝ ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΥΛΑ-
ΒΙΑΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΝΑΟΥ ΛΕΛΑΤΟΜΗΜΕΝΟΥΣ ΛΙΘΟΥΣ Δ
ΡΕΘΕΝΤΑΣ (?) ΕΙΣ ΤΟ ΕΝ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΩ ΕΛΑΙΟΤΟΠΙ
ΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΟΝ ΕΥΙΝΟΜΟΝΙ Η ΠΟΛΙΣ ΜΟΥΝΔΑΝΙΩΝ” yazılıdır.

“İyi hemşerimiz Anastasiou oğlu İordines anımsamak için ve dindarlığından dolayı, bu kutsal kilisenin yüzeyindeki bütün yontulmuş taşları Palaikhorio'daki zeytinliğinden getirerek bağışlamıştır. Mudanya (Moundanion) O'na minnettardır” yazmaktadır.

1834 yılında yeniden inşa edildiği anlaşılan kilisenin Osmanlı arşivlerindeki 1853 tarihli belgede tamir kaydı bulunmaktadır. 1902-1903 yılları arasında yeniden inşa edilen kilise, Rumların mübadele ile Mudanya'dan ayrılmasının ardından ibadethane özelliğini yitirmiş, uzun süre sinema olarak kullanıldıktan sonra 1993'te Mudanya Belediyesi tarafından onarılarak Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1993 tarihli kararı ile korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir.

Mudanya'da yaşayan Ortodoks Rumların en önemli ve en büyük kilisesi olan bu görkemli yapı, günümüzde Uğur Mumcu Kültür Merkezi olarak hizmet vermektedir.

4. İkiz Çeşme (Yılanlı Çeşme)

Mudanya Uğur Mumcu Kültür Merkezi'nin yanında yer alır. Yapı, ikiz çeşme formunda yapılmıştır. Geçirdiği restorasyon çalışmaları sonrasında yeni görünümüne kavuşturulmuştur.

5.Kaymakamlık Binası

Mudanya Şükrü Çavuş Mahallesi'nde 12 Eylül Caddesi'nde konumlandırılmış Osmanlı dönemi yapılarından olan bina 2002 yılından beri Mudanya Kaymakamlığı olarak faaliyet göstermektedir. Bina 1868 yılında Sultan Abdülaziz döneminde Jandarma Karakolu olarak yapılmıştır. 1986 yılında çıkan yangın sonucu bina terk edilmiş ve 2000 yılına kadar harap halde kalmıştır. Geçirdiği restorasyon çalışmaları sonrasında 15 Ekim 2002 yılında Mudanya Kaymakamlığı'na tahsis edilmiştir.

6.Halil Ağa Cami Kompleksi (Cami, Hazire, Meşruta Binası)

Mudanya ilçe merkezinde Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nde yer alan yapının kuzey cephesindeki giriş kapısı üzerinde yer alan mermer kitabeden 1643-1644 (H.1053) yılında Kethüda Halil Ağa tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Mudanya'da inşa edilen en eski tarihli yapı olmasından dolayı yöre halkı tarafından "Eski Cami" olarak da anılmaktadır.

"Ol Halil Ağa ki oldu haliyâ

Zemen- i cem-i Kethuda

Bu makâmı eyledi ihyâ.

Vere ecrin dâr-ı ukbâda

Ey Zûhuri her gören târih için

Didi oldem hayrınız makbul olâ

Selâse ve hamsin ve elf (1053)"

Cami'nin avlu duvarına dayalı bir çeşmesi, kuzeybatısında imam meşrutası, güneybatısında hazire, kuzeyinde çevre duvarı ve parmaklıklarla çevrilmiş avlusu ve avluda tarihi çınar ağacı bulunmaktadır.

Kare planlı olan caminin duvarları moloz taşı, tuğla kırıkları ve bol harçla örülmüştür. Mekan düz tavanla çevrenilmiş ve kubbe ile örtülmüştür. Çatısı kırma olup kurşun ile kaplanmıştır. Caminin şerefesi beş sıra testere dişli kaide üzerinde yükselmektedir. Yapının içinde kalem işi ve ahşap süslemelere rastlanır. Dikdörtgen çerçeve içindeki mihrabın kavsarası beş sıra mukarnaslıdır.

Caminin kuzeybatısında bulunan imam meşrutası iki katlı ahşap karkas bir yapıdır. Yapının girişi cami avlusundandır. Giriş üstünde payandalarla taşınan cumbası mevcuttur. Cephede dikdörtgen pencerelerinin üstünde sivri kemerlerden oluşan tepe pencereleri bulunmaktadır.Yapı 1994 yılında bir yangın geçirmiş ve üst örtüsü tamamen yanmıştır. Restore edilmiş olup günümüzde kullanılmaktadır.

7.Sinan Bey Çeşmesi

Sinan Bey Çeşmesi, Halil Ağa Cami avlu duvarına bitişik olarak yer almaktadır. İki adet mermerden ayna taşı ve her birinde birer adet musluğu bulunmaktadır. Çeşmenin iki kenarında plaster şeklinde tam birer sütun, ortada ise yarım bir sütun üstte sivri kemerle birbirine bağlanmıştır. Kemerin üstünde bir kitabe bulunmaktadır. 1645 tarihini veren kitabeden çeşmenin Sinan Bey'in hayratı olarak yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Kitabede;

“Merhum Sinan hali eyledi hayratı ruhu
Şad ola dayım yaptı bu çeşmeyi ol sahip-i hayr
Tahrir(an) fiil-yevmi ‘le-hamisi’ aşer min cemaziyilevvel sene
1052” yazılıdır.

8.Eski Belediye Hizmet Binası

Geç Osmanlı dönemine ait yapının İpar Caddesi'ne uzanan bir kısmı önceki dönemlerde şaraphane olarak kullanılmaktaydı ancak caddeyi genişletme çalışmalarında yıkılmıştır. Binanın sokağa bakan cephesindeki duvarı moloz taşla örülüdür. Tuğlaların üst kısımları kırmızı boya ile renklendirilmiştir. Cephe duvarı delikli tuğla ile örülmüş ve harçla sıvanmıştır. Yuvarlak tuğla kemerle çerçevelenen ahşap çift kanatlı kapısı bulunmaktadır.

9.Eski Belediye Binası

Mudanya Hasanbey Mahallesi Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nde bulunan bina, bodrum katı üzerine iki katlı olarak yapılmıştır. Bodrum katındaki pencereler ufak kare, diğer katlardaki pencereler dikine dikdörtgendir. Yapının döşemeleri, merdiven ve çatısı ahşaptandır. 1976 yılına kadar Mudanya Belediyesi olarak kullanılan bina günümüzde Mudanya Belediyesi Zabıta Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

10.Hasan Fehmi Bey Çeşmesi

Harmanlar Caddesi ile 3.Cami Sokak'ın kesişiminde yer alan çeşmenin ana malzemesi tuğladır ve kare planlı çeşme almaşık tuğla ile örülmüştür. Çeşmenin mermer malzemeden yalağı, iki tarafında da mermer setler bulunmaktadır. Ön yüzünde tuğladan tek sıra kemer ve iki yanında tuğladan sütunlar bulunur. Üzerinde Osmanlıca kitabesi olan çeşmenin yan duvarında kitabenin Türkçe çevirisi vardır. Kitabede;

“Mudanya Kaymakamı Hasan Fehmi Bey'in hayıdır.
Sene H. 1311' (M. 1893)” yazmaktadır.

11.Tahir Paşa Konağı

Mudanya Merkez'de Şükrü Çavuş Mahallesi'nde yer alan Tahir Paşa Konağı, 1724 yılında inşa edilip, Kültür Bakanlığı'nca 1985 yılında kamulaştırılarak, restorasyonu Agâh Bursalı desteğiyle yapıldıktan sonra alt katı ilçe halk kütüphanesi olarak hizmet vermiştir. 2012'de Mudanya Belediyesi'ne devredilen Tahir Paşa Konağı, 5 Temmuz 2013'te müze olarak hizmete açılmıştır. 18. yüzyıl Osmanlı mimarisi ve Lâle devrinin seçkin örneklerinden biri olarak değerini koruyan Tahir Paşa Konağı'nın, iç duvar ve tavanlarındaki çiçek kabartmalı gravürleri

günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. 18 odası bulunan konağın bir bölümünde Tahir Paşa'nın Fransa'dan getirmiş olduğu eşyalar, Tahir Paşa'nın torunu Agâh Bursalı onayıyla sergilenmektedir. Konağın ikinci katında yer alan Baş Oda'nın tavan ve duvarlarını süsleyen kalem işi süsleme ve motifler, uzmanlar tarafından da nadide eserler olarak kabul görmektedir.

12.Tahir Ağa Hamamı

Halk arasında Tahir Paşa, Nur ve Aşağı Hamam gibi üç farklı isimle tanınan çifte hamam Mudanya çarşı merkezinde yer almaktadır. Erkekler bölümünün doğusunda giriş kapısı üzerinde bulunan 45x80 cm. boyutlarındaki yedi satırlık mermer kitabeye göre, Bursa meclis azası Tahir Ağa tarafından 1870-71 yılında yaptırılmıştır.

Kitabesinde;

“Cenâb-ı bû'l-himem Tâhir Ağa kim ehl-i dânişten Brusa meclisi a'zalığıyla oldu ol dilşâd
Vücûh-ı eşrâf-ı Brusa İstabl-ı Âmire pâye Hemsâz-ı ahâli-i fâiku'l-akrân sâhib-ı dâd
Bu zâtın tab'-ı mi'mariyesi meşhûr-ı âlemdir Olundu emr ü re'yiyle nice ebniyeler inşâd
Ahâli-i Mudanya cûy-ı Lütfundan ola seyrâb Derûn-ı çârşûda bir hamam yaptı nev-icâd
Bu hamâmın akan her lülesinden mâ-ı tâhirdir Olur halvetleri her müşteriye bir neşât-âbâd
Cihân durdukça dursun bânisiyle bezm-i âlemde Binâ vü bânisinden menfa'at görsün bûtün ubbâd
Yazarken cevherin târih Sâlim, âbiyle yazdım Bu nev germ-âbe kim Tâhir Ağâ kıldı bu yıl bünyâd” yazılıdır.

Hamamın erkekler kısmı kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Kuzey duvar ekseninde yer alan kapıyla soyunma ve soğukluk mekânına girilir. Üzeri bir kubbeyle örtülü kare mekân galeriyle çevrilidir. Güneydeki kapıdan doğu-batı uzantılı dikdörtgen planlı bölüme girilir. Batıdaki bölüm kareye yakın planlı ve aynalı tonozludur.

Hamamın sıcaklık kısmı kare planlıdır. Ortasında dikdörtgen bir göbek taşı vardır. Mekanın güneybatı köşesi duvarla iki halvet şeklinde bölünmüştür. Sıcaklığın batısında dikdörtgen planlı su deposu bulunmaktadır ve burası kare planlı olup düz damlıdır.

Hamamın ılıklik bölümüne doğuda açılmış bir kapıdan girilir. Kuzey güney uzantılı dikdörtgen planlıdır. Doğü-batı uzantısı sivri kemerlerle kare planlı ve kubbeli iki bölüme ayrılmıştır. Sıcaklık kare planlı, pandantifli kubbe ile örtülüdür. Ortasında dikdörtgen bir göbek taşı vardır. Kuzey ve güneyde ikişer, doğuda bir kurna yer alır. Kubbesinde aydınlatma feneri vardır.

Kadınlar kısmında ise kuzey duvarı eksenindeki bir kapıyla önce soyunma mekânına girilir. Mekân dört yöne direkler üzerine oturan iki katlı bir galeriyle çevrilidir.

Çifte hamam özelliklerine uygun olarak inşa edilen hamamda restorasyon çalışmaları sona ermiştir.

13.Kenan Doğruöz Evi

17.yüzyıl geleneksel Türk evi mimari özelliklerini taşıyan yapı, ahşap karkas ve yığma yapım sisteminde inşa edilmiştir. Türk evlerinin iç mekânlarında ve dış cephelerinde değişik malzemeden yapılan süslemeler kullanılır. Taş ve ahşap süslemeli kapı öğeleri, kat silmeleri, pencereler, çıkma ve saçaklar süsleme bakımından önemlidir.

Bodrum kat, zemin kat ve birinci kat olmak üzere üç kattan oluşmaktadır. Dış cephe taş duvar, bazı bölümler ise tuğla duvar olarak örülmüştür. Üst katta dikdörtgen pencerelerin üzerine kemerli pencereler yapılmıştır. Yapının iç mekân bölüntüleri ve cephe düzeninde zamanla değişiklikler yapılmıştır. Yer yer pencereler kapatılmış, duvarlar özgün olmayan tuğlalarla onarılmış, bazı bölümlerde ise ahşap plakalarla cephe kapatılmıştır.

Dönemin en önemli örneklerinden birisi olup günümüze kadar ulaşmayı başarmış ancak konak özgünlüğünü koruyamamıştır.

14.Mudanya İskelesi

Mudanya İskelesi Mudanya ilçe merkezinde bulunmakla birlikte ismini bulunduğu ilçeden almıştır. Mudanya İskelesi uzun yıllardır aktif olarak ticaret ve yolculuk için kullanılmaktadır. Mudanya İskelesi'nin demir yoluna yakın olması sebebiyle İstanbul'a yapılacak herhangi bir yolculuğun ya da ticaretin Mudanya İskelesi'nden daha kısa sürdüğünü ve ucuz olduğunu gören Osmanlı dönemindeki bürokratlar buraya ağırlık vererek bütün ticareti buradan yapmışlardır. Liman günümüzde yolcu taşımacılığı için kullanılmaktadır.

15.Demiryolu İşletme Binası

Mudanya'yı Bursa'ya bağlayan kara yolunun ilçenin merkezine ulaştığı noktada yer alan Mudanya İskele Meydanı'nda bulunan Demiryolu Hattı İşletme Binası, Bursa ile Mudanya arasındaki 42 km'lik demiryoluna hizmet vermek amacıyla tasarlanmıştır.

Bursa'da 1840'larda başlayan ham ipek üretiminin Fransa'nın Lyon kentine ihraç edilmesi için yapılan demiryolu ile Mudanya Limanı'na taşınan ipek iplik buradan tarifeli vapur seferleri ile Marsilya'ya, oradan da Lyon'a ulaştırılmaktaydı. 1872 yılında yapılması tasarlanan Bursa-Mudanya demiryolu 1891 yılında tamamlanmasına rağmen, İşletme Binası'nın 20. yüzyılın başında inşa edildiği düşünülmektedir. 1891'de tamamlanan işletmenin 99 yıllık imtiyazını Nagelmakers isimli bir Belçika şirketi almıştır.

III. Selim döneminde başlayan Batılılaşma hareketleri ile birlikte mimari yapılarda Neo-klasik üslubun yansımaları görülmeye başlanmıştır. Buna bağlı olarak büyük kentlerdeki gar binalarında eklektik üslup görülürken, daha küçük şehirlerde II. Meşrutiyet sonrası Türk kimliği arayışının etkisinde gelişen I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın etkileri görülmektedir.

I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izleri görülen Demiryolu İşletme Binası sivri kemerli pencereleri ve dış cephelerdeki çini bezemeleriyle karakteristik özellik kazanmıştır. Betonarme karkas inşa edilen yapının cepheleri simetrik ve simetri aksındaki girişi Osmanlı portikleri şeklinde düzenlenmiştir.

1931 yılında Belçika şirketinden imtiyaz hakkı kaldırılan bina Devlet Demiryolları'na geçmiştir. Ekonomik nedenlerle 1953 yılında demiryolu hattı kapatılmış ve bina 22.08.1958 tarihinde Mudanya Belediyesi tarafından Devlet Demiryolları'ndan satın alınmıştır. 1963 yılına kadar Kaymakamlık lojmanı olarak kullanılan bina, 1963'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın emrine verilerek Pratik Kız Sanat Okulu'na kiralanmıştır. 2000 yılında Mudanya Belediyesi'nden BUSKİ Genel Müdürlüğü'ne devredilen bina 2009 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilerek günümüzde Burfaş işletmeciliğinde sosyal tesis olarak kullanılmaktadır.

16.Gümrük ve Gar Binası

kaybedince tekrardan sadece gümrük binası olarak kullanılmıştır.1989 yılında restorasyonu yapılan yapı otel olarak kullanılmaya başlamıştır.

Mudanya Gümrük ve Gar binası, ilk olarak gümrük ambarı olarak kullanılmıştır. 1861 yılında İstanbul Gümrük Eminliği'nin unvanı Rüsumat Emaneti'ne dönüştürülünce, Mudanya Gümrüğü bu değişimle beraber taşradaki Gümrük Emanetleri Müdürlüğü adını almıştır. 1849 yılında Mudanya'daki gümrük için Fransızlar tarafından yeni bir gümrük binası inşa edilmiştir.1892 yılında demir yolunun açılmasıyla birlikte gümrük binası tren garı olarak da kullanılmaya başlamıştır. Tren garı işlevini

17.Hacı Mehmet Ağa Cami ve Hazinesi (Tekke-i Cedid Cami)

anlaşılmaktadır. Caminin hazinesinde yer alan sekiz mezardan birinin başucundaki taştan bunun camiye yaptıran Hacı Mehmet Ağa'ya ait olduğu anlaşılmaktadır.

Mudanya ilçe merkezinde yer alan cami 1975 yılında geniş çaplı bir onarımla yenilenmiş olup, yalnızca minaresi özgün durumdadır. Kesme taştan yapılan minare, 1999 yılındaki depremde hasar görmüş ve şerefe üstü yenilenmiştir. Kare planlı caminin 1975 yılındaki onarımla düz olan çatısı kubbe ile örtülmüştür.

Cami güneyinde avlusuna girilen kemerli kapı üzerindeki kitabeden H. 1088 (M. 1677-1678) tarihinde yapıldığı

18.Yel Değirmeni

Mudanya’da daha öncelerde işletilmiş yel değirmenlerinden örnek alınarak yapılan değirmenin yüksekliği 4,60 m, silindir çapı ise 5,20 m’dir. Yapının duvarları moloz ve kırma taş harçla inşa edilmiştir. Demir ve ahşap malzemeden oluşan altı kanatlı pervanesi rüzgarla dönecek şekilde tasarlanmıştır. Uzun yıllar un değirmeni, savaş yıllarında ise cephane deposu olarak kullanılmıştır. Günümüzde parkın üzerinde yer alır.

20.Yüzyıl başlarında değirmenin orijinal özelliklerine bağlı bir şekilde işletildiği ancak günümüzde sembolik olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. İç donanımına ait hiçbir iz günümüze gelmemiştir.

19.Hasan Bey Cami

Hasan Bey Mahallesi’nde Kuyu Sokak ile 2. Cami Sokak’ın kesiştiği köşede bulunur. Caminin kuzey cephesindeki kapının üzerinde yer alan dokuz satırlık kitabeden caminin H.1063 (M.1652-1653) yıllarında Hasan Bey tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Kapı üzerindeki Türkçe yazıtta inşa tarihi 1644,onarım tarihi ise 1975 yazılmıştır.

Yapı kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen

planlıdır. Caminin kuzeydoğusunda sütunlu ve kemerli bir prestij kapısıyla kuzeybatıda sütunlu, kubbeli şadırvan bulunmaktadır. Bunlar yıkılmış sadece sütun parçalarının başlıklarına ait parçalar kalmıştır. Son cemaat yeri onaltı ahşap direğin taşıdığı düz ahşap tavanla kaplı ve alaturka kiremit ile örülmüştür. Bu kısımda moloz taşlarla yapılmış teras bulunmaktadır. Caminin içinde yedi cephe mihrap nişi yer alır. Mihrap nişi bitkisel bezemeli şekilde süslenmiştir. Mihrap köşeliklerinde birer madalyon bulunur.

Cami tek şerefeli minarelidir. Minarenin kuzeyinde de kitabeli bir çeşme bulunmaktadır. Zaman içerisinde yıpranan yapı Vakıflar Müdürlüğü tarafından 2011 yılında restore edilmiştir.

20.Hasan Bey Türbesi

Hasan Bey Camisi'nin bahçesinde yer alan türbedeki yazıtlardan "Mirliva-i Hasan Mısri Bey" tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Türbedeki en büyük sanduka Hasan Bey'in olup onunla birlikte başka sandukalar da bulunmaktadır. Bu sandukalarda herhangi bir kitabe bulunmadığından dolayı kimlerin yattığına dair bilgi edinilememektedir.

Mirliva-i Hasan Mısri Bey'in Mudanya'da cami, hamam, çeşme, şadırvan gibi yapıların yanında kanalizasyon, su şebekesi ve iskele yaptırdığı da bilinmektedir.

21.Hasan Bey Hamamı

Hasan Bey Mahallesi'nde bulunan yapının üzerinde herhangi bir kitabe ya da yazıt bulunmadığından dolayı inşa tarihi ve yaptıranına dair kesin bir bilgi bulunmamakla beraber yapısal özelliklerinden yola çıkılarak Hasan Bey Camisi'ni inşa ettiren "Mirliva-i Mısri-Hasan Bey" in hamamı da 17.yüzyılda yaptırdığı düşünülmektedir. Mudanya halkı tarafından "Yukarı Hamam" ya da "Eski Hamam" olarak adlandırılmaktadır.

Hamam kare planlı iki büyük mekân ile bunu destekleyen ilave bölümlerden oluşmaktadır. Yapının güneydoğusundaki sivri kemerli kapısından soğukluk bölümüne girilmektedir. Mekân kubbe ile örtülüdür. Antrenin güneydoğusundan sivri kemerle iki eşit bölüme ayrılmış ılık bölümüne girilirken, güneybatısındaki kapıdan kubbeyle örtülü sıcaklık bölümüne girilir. Sıcaklık bölümünde sonraki dönemlerde örülen duvarlarla dört eyvan elde edilmiştir. Bu kısımda yıkanma odaları oluşturulmuştur ve ortada sekiz köşeli göbek taşı bulunmaktadır.

Zaman içerisinde kullanılamaz hale gelen hamam depo ve marangozhane olarak kullanılmış, daha sonra özgün yapısına uygun olarak kültür merkezi fonksiyonuyla yeniden Mudanya'ya kazandırılmıştır.

22.Ömerbey Cami

Mudanya Halitpaşa Caddesi üzerinde yer alan camide herhangi bir yazıt bulunmadığı için yapılış tarihi ve yaptıran kişi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1760 yılında Ömer Bey'in bir cami inşa ettirdiği bilinmesinden dolayı halk arasında "Ömer Çavuş Cami" veya "Ömer Bey Cami" olarak bilinmektedir.

Kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlı caminin tavanı ahşap kaplamalıdır ve caminin revak bölümü cadde tarafındaki ahşap sütunların birbirine dilimli kemerlerle bağlanması sonucu oluşmuştur. Ağaçtan bir minber ve klasik süslemeli bir mihrabı bulunmaktadır. Kadınların namaz kılması için bir de balkon bölümü bulunmaktadır. Caminin duvarları moloz taş, tuğlayla örülmüş ve sıvanmıştır.

Minaresi çok köşeli kaide üzerine üçgenlerle belirtilmiş bir bilezikle tuğla örme silindirik gövdeye geçmektedir. Şerefe korkuluklarında Geç Bizans Dönemi'ne ait levhaların kullanıldığı görülmektedir. Cami birçok kez onarım görmesine rağmen minaresi yapıldığı tarihten beri özgünlüğünü korumaktadır. 2018 yılında restorasyon yapılmıştır ve yeniden hizmete kazandırılmıştır.

23.Atatürk Heykeli

Mudanya'ya ilk Atatürk Anıtı 1905 Selanik doğumlu Prof. Mustafa Nusret Süman tarafından yapılmıştır. Yaptığı bu heykelin beğeni kazanması ve dönemin Cumhurbaşkanı Mahmut Celal Bayar'ın isteği üzerine Ankara'ya götürülmüş ve Çankaya köşküne dikilmiştir. Bunun üzerine 1962 yılında heykeltıraş Namık Denizhan bugünkü askeri kıyafetli ve pelerinli Atatürk heykelini Mudanya için yapmıştır. Heykel 1981 yılından sonra 7 m yüksekliğinde ön kısmında Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sözünün yazdığı kaide üzerine oturtulmuştur

24.Şükrü Çavuş ve Şehitler Anıtı

Mudanya İskele Meydanı'ndaki Şehitlik Anıtı Mudanyalı kahraman asker Şükrü Çavuş ve kahraman Türk Ordusuna kıymetli yardımlar yaparken şehit düşen Mudanyalı sekiz şehit için buraya dikilmiştir. Anıt üzerindeki kaidede bu dokuz şehidin isimleri yazmaktadır.

25.Cumhuriyet Çeşmesi

Mudanya İskele Meydanı'nda Şükrü Çavuş Şehitler Anıtı'nın doğusunda yer alır. Kare prizmatik kaidenin üzerinde dört cepheden yukarıya daralarak uzanan gövdenin üzerinde basık pramidal bir başlık bulunur ve mermerden yapılmıştır. Ön yüzünde 1931 tarihli bir ay motifi işlenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan çeşmenin yüksekliği 1,50 m, eni 0,45 m, kalınlığı 0,30 m' dir.

26.Myrleia Antik Kenti/Apamea Antik Kenti

Myrleia antik kenti Bursa'nın Mudanya ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Yeterli arkeolojik çalışmaların olmamasından dolayı, genel olarak antik kaynaklardan yararlanılmaktadır. Burası, Gemlik Körfezi'nin güney kıyısında, MÖ 7. yüzyılın ikinci yarısında Kolophon'un bir kolonisi olarak, Prusa Ad Olympum'un (Bursa) liman kenti olarak önem kazanmıştır. Makedonia Kralı V. Philippos (M.Ö. 221-

179),bu kenti Pergamon Krallığı ile yaptığı savaşta kendisine yardım eden akrabası I. Prusias'a vermiştir. Kral I. Prusias da, karısına ithafen kentin adını Apameia olarak değiştirmiştir. Kent, genel olarak Bithynia sınırları içinde görülmüştür. Myrleia/Apameia, M.Ö. 202 yılına kadar olan sikkeler üzerinde ΜΥΡΑ – ΜΥΡΑΕΑ veya ΜΥΡΑΕΑΝΩΝ olarak ifade edilmiştir. M.Ö. 74 yılında Bithynia Kralı IV. Nikomedes ölünce, bölge miras yolu ile Roma İmparatorluğu'na devredilmiştir. Anadolu'daki Roma'nın ilk kolonisi olan Myrleia, M.Ö.44 yılında Caesar tarafından Roma kolonisi olması ayrıcalığıyla özel bir statü kazanıp, bu sayede haraç ödemeyerek gelişmiştir. M.S. 257-258 yılında, Khalkedon (Kadıköy), Nikomedia (İzmit), Nikea (İznik) ve Prusa (Bursa) kentlerinin yanı sıra Myrleia/Apameia da Gotlar tarafından tahribata uğramaktan kurtulamamıştır.

Anadolu'daki Roma'nın ilk Apameia kenti, Bithynia Bölgesindeki Prusa antik kentinin kuzeybatısında, Kios körfezinde yer almaktadır. Propontis'in güney sahili boyunca uzanan kent Bithynia Bölgesinde yer alan ticari kentler arasındadır. Kentin en önemli ekonomik geliri deniz ticaretidir. Oldukça yoğun bir ticaret şehri olan Apamea kenti, Prusa'ya liman olarak hizmet vermiştir. Kent şimdi olduğu gibi antik dönemlerde de Prusa'ya gidenler için doğal bir iskele vazifesi görmüştür. Yazılı kaynaklara göre, kentin Osmanlı Dönemi'nde Bursa'nın Trilye, Kumla, Gemlik, Kurşunlu, gibi birçok limanı olmasına rağmen, Bursa'ya en yakın liman olmasından dolayı ana liman görevini görmüştür. Bahsi geçen yerleşimlerin arasındaki kuş uçuşu mesafe 10 km, karayoluyla ise 20 km'dir.

Bursa'nın sahil kenti Mudanya'daki M.Ö. 7. yüzyıla ait Myrleia Antik Kenti'nin ilk izlerine 90'lı yılların başlarındaki bir "inşaat kazısı" sırasında rastlandı. Mudanya'nın ilk kurulduğu yer olan 2 bin 700 yıllık Myrleia Antik Kenti, Bursa Müzeler Müdürlüğü başkanlığında yapılan sondaj kazıları sırasında ortaya çıkarıldı. İnşaat kazıları esnasında 1. derece arkeolojik sit alanında ve antik liman üzerinde olduğu belirlenen ticari işlevli özel parselde, Myrleia'ya ait bugüne kadar açığa çıkan en iyi yapı kompleksi, AVM'nin hafriyat çalışmaları esnasında bulunmuştur. Erzak depoları, mermerden inşa edilmiş mekânlar, birbirini takip eden sıralar halinde odalar ve caddeler açığa çıkmış; çok sayıda müzelik değerde çanak-çömlek dikkat çeken buluntular arasında yer almıştır. Buluntular arasında yer alan bronz çocuk heykeli, en önemli kültür varlıklarından birisi olmuştur ve Bursa Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir. Bronz heykeller, Antik Çağ'da ekonominin bozuk olduğu dönemlerde genellikle eritilerek sikke darbında kullanılır. Bu nedenle de arkeolojik kazılarda, batıklar dışında, pek bulunmazlar. Mudanya'da ise AVM için yapılan sondaj kazısının buluntuları arasında olması arkeoloji açısından önemlidir.

Mudanya'nın Hilal Tepe olarak bilinen bölgesinde ise yaklaşık 700 hektara kurulu olan Myrleia Antik kenti oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. Hilal Tepe olarak adlandırılan bölüm üzerinde herhangi bir yapılaşma bulunmamakta olup antik kentin bu alanda yer aldığı düşünülmektedir. Özellikle batıya doğru yayılan daha geniş bir nekropol sahasına sahiptir. İyi korunmuş durumdaki Hilal Tepe ve etekleri 1. Derece sit alanı

olarak belirlenerek yapılaşmaya kapatılmış ve bilimsel kazı yapılacak alan olarak belirlenmiştir. Hilal Tepe'nin çevresi ise antik kentle ilişkisi nedeniyle kültür varlığı bulunma olasılığı nedeniyle 3. Derece sit alanı olarak belirlenmiştir. Özellikle tepenin kuzey ve batı kısmı modern kentleşme alanı içerisinde yer almakta ve bu bölümlerde alanın sit alanı belirlenmesinden önce inşa edilmiş pek çok yapı bulunmaktadır. Alışveriş merkezinin yapıldığı alan sit alanının kuzey bölümündedir. Bu alanın karayolu ve dolgu alanı arasında kalan bölge ilk olarak 2012 yılı Mayıs ayında sit alanı olarak tescil edilmiştir. Alanın kuzeyinde yakın zamanda yapılmış dolgu alanı, batısında tamamen yapılaşmış kısım, doğusunda fabrika kompleksi bulunmaktadır. Modern yerleşmeler nedeniyle doku bozulması olmasına rağmen buluntu ve kalıntılara rastlanması olasılığı bulunan bu bölüm 1. Derece arkeoloji sit alanıyla da etkileşim içinde olduğu için 3. Derece arkeoloji sit alanı olarak belirlenmiştir.

Ömerbey Mahallesi'nde bulunan ve 3. Derece Arkeolojik SİT Alanı kapsamında bulunan bölgede başlatılan kazı işlemleri sırasında antik kente ait kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. 2015-2016 yıllarında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile Bursa Müzeler Müdürlüğü uzmanları tarafından yürütülen sondaj kazılarında elde edilen verileri raporlamıştır. Rapora göre; 8 ve 22. parsellerdeki çalışmalarda ortasında mozaik kaplama döşeme bulunan bir villaya ait mimari tespit edilmiştir. Pişmiş toprak künklerden oluşan su sistemleri, cadde ve sokakların altına döşenen atık su sistemleri ile tam anlamıyla antik kentin dokusunun bir bölümü açığa çıkartıldığı belirtilmiştir.

Kazı raporlarına göre, çanak çömlek kırıkları açığa çıkartılan bölümün Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlendiğini göstermektedir. Yine; Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından yayımlanan bilimsel makaleye göre yamaç üzerinde bulunan konut yapıları, bir sıra oda dizisinden oluşup, kentin geç dönem ev mimarisi hakkında değerli bilgiler sunuyor. Bu evlerden birinin zemini geometrik desenli mozaik döşeme ile kaplıdır. Mozaik üzerinde geometrik desenlere ilave olarak kantharos, örgü bant, dalga deseni, sarmaşık yaprakları motifleri kullanılarak sanatsal ve görsel bir durum ortaya konulmuştur. Mozaik döşeme yaklaşık olarak M.S. 4. yüzyıla tarihlenmektedir.

2022 yılında Mudanya Belediyesi'nin destekleriyle Bursa Arkeoloji Müzesi denetiminde Uludağ Üniversitesi Arkeoloji bölümü danışmanlığında, Belediyemizin mülkiyetinde olan 3. Derece Arkeolojik sit alanında yer alan bölgede; kentin teraslarına ait bölümlerinde araştırma kazıları yapıldı. Kentin tahmin edildiği gibi milattan önce 8. yüzyılda kurulduğu ve ticaret açısından önemli bir kent olduğu, daha sonra Bizans ve Osmanlı dönemlerinde de kullanıldığı ortaya çıktı. Bulunan sikkeler, kentin Roma İmparatorluğu döneminde ticaretin merkezlerinden biri olduğunu gösteriyor. Hatay, Gemlik, İstanbul, Trakya'da basılan sikkelere ulaşıldı. Yeni buluntuların ortaya çıkmasıyla birlikte bölge 1. Derece Arkeolojik SİT derecesine yükseltilerek koruma altına alındı.

Özel Mülkiyette kalan, mozaikli alanın kamulaştırma süreci devam etmektedir, kamulaştırma süreci tamamlandıktan sonra burada Myrleia Antik kenti Arkeoparkı olarak projelenme çalışmaları başlayacaktır.

27.Güzelyalı Çeşmesi

Burgaz Mahallesi Şehit Mehmet Mezarı yanında bulunan çeşmenin sol üst kısmında bir kitabesi bulunur ancak kitabenin çeşme ile ilgili olmadığı düşünülür. Kitabenin önemli bir kısmı kazınmış olmasına rağmen 1781 tarihi okunabilmektedir. Yüksekliği 1.88 m, eni 2.05 m, kalınlığı 0.82 m'dir. Stilistik yaprak motifleri ile zengin süslemeli ayna taşı ve tek musluğu vardır. Ön kısmında iki yanda mermerden yapılmış yalak bulunur ancak yol çalışmaları sırasında bir kısmı gömülmüştür. Çeşme geçirdiği onarım ve eklentilerle günümüze kadar gelmiştir.

28.Şehit Mehmet Mezarı

Burgaz Mahallesi Ferah Sokak'ta yer almaktadır. 12 Eylül 1922 Mudanya'nın kurtuluşu sırasında şehit olan Mehmet'e aittir. Başucunda ay yıldızlı Türk bayrağı bulunur.

29.Kapanca Antik Limanı

Antik çağdaki adı Caesarea Germanica olan Kapanca Limanı, Bursa'nın kuzeybatısında bulunmaktadır. Küçük bir koyun girişinin dalgakıran yardımıyla kapatılması ile oluşturulan liman, Antik çağda Bitinya toprakları içerisinde yer almaktaydı. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde aktif olarak kullanılan limanın, Bizans döneminde Ceneviz gemilerine tanınan ticaret garantisi ile Apollania'dan çıkarılan tuzun buradan Bizans'ın başkentine sevk edildiği bilinmektedir. Kapanca Limanı, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar İstanbul ile Bursa arasındaki ulaşımın sağlanmasında önemli bir bağlantı noktası olmuştur. Yeşil bir bitki örtüsü ile mavinin buluştuğu eşsiz güzelliğe sahip Kapanca Limanı, doğa ile buluşmak ve tarihe yolculuk yapmak isteyenleri bekliyor.

30.Eşkel (Daskyleion) Limanı

Bursa'nın kuzeybatısında Rhyndakos Irmağı'nın Marmara Denizi'ne döküldüğü yerin doğusunda kurulan Eşkel, antik dönemde bölgede birden fazla Daskyleion isimli kent olmasından dolayı Daskyleion ad Mare (Deniz kıyısındaki Daskyleion) olarak adlandırılmıştır. Doğu rüzgârlarından korunan bir tepenin üzerinde kurulmuş olan kentin düzensiz taşlardan oluşturulmuş bir koyu ve küçük bir limanı

bulunmaktadır. Günümüzde limanda yapılan modernleşme çalışmaları sonucunda Eşkel Limanı yeniden yapılmıştır.

31.Tirilye Rum Mezarlığı (Maşatlık)

Tirilye'nin batısında, Medikion Manastırı'nın karşısında eğimli bir arazi üzerinde yer alan Ortodoks Rum Mezarlığı o dönemde Tirilye'nin önemli bir dini merkez olduğunu göstermektedir. Mezarlığın duvarında tuğla üzerine işlenmiş Rumca yazıda "txein" harfleri okunmaktadır. Bu yazının Trigleia'yı ifade ettiği belirtilirken, ana giriş kapısının mermer çerçevesi hala yerinde olan yapının gömüt taşları ortada yoktur.

32.Antik Yol

Tirilye'de bulunan antik dönemlere ait bu yol güzergâhının Roma Dönemi'nden itibaren iç bölgeden kıyıya nakliye ve ulaşımı sağladığı ve yolun üst tabakasının Osmanlı'nın geç dönemlerine ait izler taşıdığı düşünülmektedir.

33.Hagios Sergios (Medikion) Manastırı

Tirilye'den Eşkel Limanı'na giden yol üzerinde ve Ortodoks Rum Mezarlığı'nın karşısında bulunan Medikion Manastırı, kesin bir tarih verilememekle birlikte 8. Yüzyıla tarihlendiği düşünülmektedir.

Nikiphoros tarafından kurulan manastırda Medikios'un başrahiplik yaptığı bilinmektedir. 805 yılında Medikios'un ölümüyle yerine geçen Nikita'nın da burada gömülü olduğu bilinmektedir.

Hagios Sergios adına inşa edilen yapının adı yakın tarihe kadar "Pateron" olarak anılmasından dolayı "Pederler" olarak bilinmekteyken 11. Yüzyılda değiştirilerek Yunanca Yonca Yaprağı anlamına gelen (Medikios) Medikion Manastır Kilisesi olmuştur.

Bugün çiftlik olarak kullanılan yapının izlerine bakılarak yeri belirlenebilmektedir. Kaleyi çağrıştıran yüksek duvarları ve her biri 200 kilo gelen görkemli giriş kapısı ve üstünde iki kitabesi bulunmaktadır. Kitabelerden birinde geçen 1801 tarihi, bir yıl önce büyük bir yangınla harap olan kilisenin onarım tarihini vermektedir.

34.Zeytinyağı Fabrikası

Fabrika Yerleşkesi Tirilye'nin güneydoğusunda, konut yerleşiminin bitmeye başladığı kesimde yer almaktadır. Yapının 19. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği düşünülmektedir. İlk yapıldığı dönemde insan ve hayvan gücüyle üretim yapıldığı düşünülen yağhane, Endüstri Devrimi sonrasında ocağın, baca ve buhar makinasının yer alacağı bölümlerin 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında eklendiği düşünülmektedir. Fabrika yaklaşık 20 yıldır kullanım dışıdır. Taş değirmen, hidrolikler,

hidrolik presler, ahşap ofis, değirmen, ahşap tekne ve buhar kazanı fabrikanın içinde hala durmaktadır. Fabrikada bulunan makinalar Fransa'nın Marsilya kentinden Tirilye'ye deniz ticareti ile gelmiştir.

35.Çifte Çeşme

Tirilye’de Değirmenci Sokak ile Karacabey Caddesi’nin kesiştiği alandır. İkiz çeşme biçiminde olan çeşmenin hayvanların su içmesi için yalağı bulunmaktadır. Ayna kısmında mermer bulunan çeşmenin birbirine simetrik iki piriç lülesi mevcuttur. Görünüş itibarı ile Çarşı Çeşmesi’ne benzemekle beraber açık havuz şeklinde bir deposunun olması ve Tirilye’deki çoğu çeşmenin aksine yazıtının bulunmaması ile Çarşı Çeşmesi’nden ayrılmaktadır. 2012 yılında onarım geçiren çeşmenin tuğla örgülü duvarları sıvanmıştır.

36.Tirilye Kültür Merkezi/Aziz Vasil Kilisesi (Tirilye Ayios Yeoryios Kilisesi)

Sahile inen İskele Caddesi ile Eskipazar Caddesi arasında yer alan kilisenin ilk inşa tarihi bilinmemekle beraber, Osmanlı arşivlerindeki 1835 tarihli belgede 22 pencere 3 kapı olarak yeniden inşa edilmesine izin verildiği yazılıdır. Yapının güney duvarı batı köşesi saçak altında bulunan bir kesme taş üzerinde 1834 yazılıdır.

Batı-doğu doğrultusunda üç nefli bazilikal planda inşa edilmiştir. Dıştan nef ayrımını belli eden kırma

çatı ile örtülü kilisenin duvarları kesme taş, moloz, kaba yontu ve tuğlanın yanı sıra devşirme malzemeler kullanılarak düzensiz alması tekniğiyle yapılmıştır.

Mübadele sonrası Rumların köyden ayrılmasıyla, 1927 yılına kadar Taş Mektep’te kalan Darü’l eytam (öksüzler evi) öğrencilerinin yemekhanesi olarak kullanılmıştır. Bir süre sinema ve düğün salonu olarak kullanılan yapı, 2008- 2009 yılları arasında gerçekleşen restorasyon sonrasında kültür merkezi olarak kullanılmıştır.

Kültür merkezini ziyaret edebileceğiniz saatler 09:00 ile 18:00 arasında olup Pazartesi günleri kapalıdır.

37.Çınar Ağacı

Anıt ağaçlar geçmişten günümüze kadar gelen kültürel ve tarihi yansıtan taşınmaz tabiat varlıklarıdır. Anıtsal ağaçlar, çoğunlukla yaşları 100 yaşından fazla olan anıtsal bitkilerdir. Günümüzde ağaç kültü önemini korumaya devam etmektedir. Tirilye’de anıt ağaç olarak tescil edilmiş 13 adet çınar ağacı bulunmaktadır. Bu çınarların büyük bir bölümü yerleşmenin ana caddesinde bulunmaktadır. Kilise önündeki caddede bulunan bu çınar ağacının gövde çevresi 5.30 cm ve 6 ana dala sahiptir. Günümüzde hala iyi bir şekilde korunmaktadır

38.Taş Mektep

İskele Caddesi’nin batısında oldukça eğimli bir arazi üzerinde inşa edilen Taş Mektep, Cami Bayır Caddesi ile Yel Değirmeni Sokak arasında bulunmaktadır. Yapının üzerindeki bir taş oymada bulunan “M.MYPIDHS APXITEKTWN 1909” ifadesinden yapının mimarı ve yapım yılı anlaşılabilmektedir.

Sultan Abdülmecit döneminde 1839 yılında yürürlüğe giren Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti’nin toplumsal, siyasal ve ekonomik yapısını batılı anlamda düzenlemeyi

hedefleyen reform hareketleri kapsamında inşa edilen okullardan biri olan Taş Mektep, Tirilye’de doğan ve Yunanistan’da eğitim gördükten sonra metropolit olarak Türkiye’ye dönen Chirisostomos tarafından 1904–1909 yılları arasında yaptırılmıştır. Bu okulda müdür olarak görev yapan Chirisostomos, daha sonra İzmir metropoliti olmuştur.

Neo-klasik bir tarzda inşa edilen yapıda, dönemin yapım sistemine uygun olarak doğal yapı malzemeleri kullanılmıştır. Pişmiş tuğla, yığma sistemin ana malzemesi olmakla beraber, dış duvar örgüsünde eğim yönünde sağlam taşlar da kullanılmıştır. İç ve dış duvarlar sıvalı olup, dış duvar süslemeleri ve tuğla sütunların üzeri katkılı sert sıvadır.

Rumların Tirilye’yi terk etmelerinden sonra 1924 yılında Kazım Karabekir tarafından öksüz ve yetim çocukların okuması amacıyla Darü’l-eytam okulu olarak hizmete açılan yapıda, kültür derslerinin yanı sıra marangozluk, demircilik gibi zanaatlar da öğretilmiştir.

1928’den sonra bina önce beş sınıflı, yataklı bölge okulu, sonraları yatılı kısmı kaldırılarak gündüzlü ilkokul olarak hizmete devam etmiştir. 1986’da okul koruma derneğinin başvurusu üzerine Bayındırlık İl Müdürlüğü teknik elemanlarının yaptığı inceleme sonucunda Taş Mektep’in çatısında, duvarlarında ve döşemelerinde sorunlar tespit edilmiş ve can güvenliği açısından sakıncalı bulunarak 1989’da boşaltılmıştır.

Mudanya Belediyesi tarafından 2017’de başlatılan restorasyon çalışmaları 2021’de sona ermiştir. Tarihi yapı bugün kent müzesi ve akademi niteliğinde hizmet vermektedir. Taş Mektep’in ziyaret edilebileceği saatler 09:00 ile 17:00 arasında olup Pazartesi günleri kapalıdır.

39.Tirilye Evleri/Taş Mektep Öğretmenevi

Tirilye Evleri

Tirilye’de evler, denize paralel sayılabilecek topoğrafik yapıya uyum sağlayan beş sokak ile bu sokakların arasındaki dar sokaklarla parsellere ayrılmış birbirine bitişik ve sokağa cepheli olarak inşa edilmiştir. Genellikle tek ailelik inşa edilen Tirilye evlerinde eğer aile kalabalık bireylerden oluşuyorsa bir oda

ortak kullanıma ayrılmış olarak düzenlenmektedir. Ekonomisini zeytinciliğin oluşturduğu Tirilye’de evlerin zemin katı genellikle zeytin mahzeni ve dükkânına dönüştürülmüş ve dolayısıyla bu tip evlerde yaşam alanı üst katlarda çözümlenmiştir. Tirilye evlerinin odalarında niş ve sabit dolaplar bulunmaktadır. Rum halkın bunları ikona koymak için kullandığı bilinmektedir.

Taş Mektep Öğretmenevi

Tirilye’nin en etkileyici sivil mimari örneklerinden biri olan yapı, Eski Pazar Caddesi üzerinde Taş Mektep’in karşısında yer almaktadır. Taş Mektep’in teras bölümünden zamanında müdür evi olan ve bugün de konut olarak kullanılan bu yapıya bir köprü ile geçiş sağlanmaktaydı. Zemin kat yığma tekniği ile örülerek yapılmış olup, evin duvarları ahşap karkaslı, tuğla ve kerpiç dolgulu, sıvalıdır. Yapının taşıyıcı sisteminde ahşap ve taş kullanılmıştır. İki katlı olan binanın zemin katında depolama ve mutfak gibi mekânlar yer alırken üst katlarda yaşam alanları yer almaktadır. Birinci ve ikinci katlarda sokağa taşan oda boyu konsol çıkmalar bulunmaktadır. Çıkmalar ahşap eli böğründeler ile desteklenmektedir. Cumbaların taşıyıcılarında, çatı saçaklarında, döşemelerde, silmelerde, pencere ve kapı doğramalarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Yapıya sokaktan çift kapılı, kemerli, tepe pencereli ahşap bir kapıdan giriş yapılmaktadır. Üst kat pencereleri giyotin olup, kemerli ve düz olanları da vardır. Kıрма çatılı, dar saçaklı yapının çatı örtüsü marsilya kiremittir. Dönemine uygun olarak restore edilen yapı halen özel mülkiyet dâhilinde kullanılmaktadır.

40.Turan Sokak Çeşmesi

Aynı adı taşıyan sokakta bulunan çeşme, yakın döneme ait dikdörtgen formu beyaz mermer malzemeden yapılmış ve iki yanında stilistik kaideleri ile iki başlıklı iki plasterin arasında silme saçaklı olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin duvarları sonradan sıvanmış ve yol çalışmaları ile sokağın yükseltilmesi nedeniyle çeşmenin bir kısmı yol kotunun altında kalmıştır. Çeşmenin üzerinde eski Yunanca yazılmış metin bulunan Kitabesi Taş Mektep’te sergilenmektedir. 1800’lü yıllara ait olan bu Kitabesinin metninin çevirisi: -Bu cemaatin (kasabanın) yönetim kurulu başkanı saygıdeğer Palası(...)os Aleksandros efendinin bütçesi ve katkılarıyla bu su kaynağı (çeşmesi) yeniden inşa edilmiştir.

41.Çınarlı Çeşme

anlaşılmaktadır. 2013 yılında onarım gören çeşme bugünkü görünümünü almıştır.

Dündar Evi'nin batısında, Tohumcu Sokak ile Kaptan Sokak'ın birleştiği noktada bulunan çeşme, üzeri tonozla örtülü, kesme taşlarla örülmüş bölüm ile moloz, kırma taş, tuğla örülü duvardan dikine dikdörtgen planlı depolu bir yapıya sahiptir. Motifli ayna taşı bulunan çeşmenin tek bir musluğu bulunmaktadır. Tuğla örülü kısımda bir başka musluk yuvası daha bulunur. Çeşmenin kitabesi bulunmadığından dolayı yapım tarihi ve yaptıran kişiye dair bilgilere ulaşılamamakla beraber, çeşmenin birkaç evre geçirdiği

42.Dündar Evi(Hagios Loannes Kilisesi)

Taş Mektep'in kuzeyinde Marangozhane Sokak üzerinde bulunan kilisenin ilk yapım tarihi bilinmemekle beraber, Osmanlı arşivlerindeki 1894 tarihli belgede 19. Yüzyıl sonunda yeniden inşa edildiğine dair bilgi bulunmaktadır. Mübadele sonrası Rumların köyü terk etmesiyle işlevsiz kalan yapı konut olarak kullanıldığından dolayı bölgede "Dündar Evi" olarak bilinmektedir.

Batı-doğu doğrultusunda üç nefli bazilikal planda inşa edilen kilisenin narteks ve galerisine konut, üst örtüsü yok olan ana ibadet mekânı ve apsislere bahçe işlevi verilmiştir. Yapının kuzey duvarındaki üç pencereden birinin altına duvarın yıkılmasıyla kapı açılmış, diğer ikisinin de kemer başlangıçlarına kadar tuğla ile duvar örülmüştür. Güney duvarında ise galeri merdivenindeki giriş ve pencere ile nartekse açılan kapı duvar örülerek kapatılmıştır. Kilisenin duvarları apsis duvarları hariç, moloz, taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılarak alması tekniğiyle örülmüştür.

1923 sonrası mübadele ile kilisenin mülkiyetinden çıkan yapının mülkiyeti şahıslara geçmiş bulunmaktadır.

43.Kemerli Kilise (Panagia Pantobasilissa)

Kemer Sokak, Kemer Aralığı ve Üç Yol Sokak'ın çevrelediği yüksek bir alan üzerine inşa edilen kilisenin inşa tarihi bilinmemekle beraber 13. yüzyıl sonlarına tarihlendiği düşünülmektedir.

Yunanca adı Παναγία Παντοβασίλισσα (Panagia Pantovasilissa) olan yapı, duvarlarına bitişik kemerler nedeniyle halk arasında

Kemerli Kilise olarak adlandırılmaktadır. Batı-doğu doğrultusunda düzgün olmayan dikdörtgen plana sahip olan kilisenin üst örtüsü tuğla ile örülmüş olup, kilisenin yapımında tuğla, taş, ahşap, harç ve mermer malzemeler kullanılmıştır. Kilisenin iç cephesinde yer alan freskoların ilk katmanı 14. yüzyıl başlarına tarihlenirken, ikinci tabakadaki freskolar 18. yüzyıla tarihlendirilir.

1855 depreminde ağır hasar alan yapının batısında yer alan çan kulesi ve kubbesi tamamen yıkılmıştır. Kubbesi onarılan yapının kasnak bölümü ve yapıya sonradan eklenen gynekaion bölümü 19.yüzyıla tarihlenmektedir. Kilise 1924 yılındaki mübadeleye kadar kullanılmakla beraber, mübadele sonrası Rumların köyü terk etmesiyle işlevsiz kalmıştır. Bir süre sonra su deposu ve ahır olarak kullanılan yapı, İstanbul Fener Rum Patrikhanesi'nin Bursa Metropolitliği'ne atadığı Elpidophoros Lambriniadis tarafından satın alınmış ve restorasyon sonrası tekrar kilise olarak işlevlendirilecektir.

44.Eski Postane Binası

Tirilye'nin eski ve tarihi binalarından biri olan eski postane binası 1902 yılında yapılmış olup 121 yaşındadır. Hala ihtişamını koruyan postane binası ahşap olmasına rağmen günümüze kadar ulaşabilmiş görülmesi gereken tarihi yapılarındandır.

45.Tirilye Çeşmesi (Sofalı Çeşme)

Bizans dönemine ait malzemelerle yapılan çeşme bu zamana kadar çeşitli restorasyonlar geçirerek ayakta kalmayı başarmıştır. Tam yapım tarihi bilinmemekle birlikte çeşmenin üzerinde devşirme malzeme olarak iki adet mermer mezar siteli ve işlemeli mimari blok parçasının günümüze kadar iyi korunarak geldiği görülmektedir. Çeşmenin 70 tonluk sarnıcı bulunur.2012 yılında restorasyon geçiren çeşme günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.

46. Tabut Ev

19.yüzyıl sonlarına doğru yapıldığı düşünülen Tirilye'nin görünüşüyle en dikkat çeken yapılarından biri olan tabut evin kiliselere yakınlığı dolayısıyla öncelerinde tabut imalathanesi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. İki sokağın kesiştiği noktada dar bir planda inşa edilen yapıda, mevcut yollar esas alınarak zemin kat yığma tekniği ile örülerek yapılmış olup, evin duvarları ahşap karkaslı, tuğla ve kerpiç dolguludur. İki katlı yapının sokağın kesiştiği noktada dar profilinde giriş katında ahşap çerçeveli bir giriş açılmış olup, üst katında sokağa bakan bir pencere bulunmaktadır. Yan cephede giriş katında yükseltilmiş bir basamakla girilen kapı bulunmaktadır. Kapının her iki yanında ahşap çerçeveli pencereler yer alır. Hafif bir çıkma yapan ve ahşap payandaların taşıdığı üst katta simetrik ikişerli ahşap çerçeveli altı adet pencere bulunmaktadır. Rum sivil mimarisine örnek bu yapı günümüzde ba kimsiz ve harap haldedir.

47.Avlulu Hamam/Tirilye Müzesi

Fatih Cami'nin yanında yer alan hamamın üzerinde kitabe ya da yazıt yer almadığından dolayı adı ve kesin inşa tarihi bilinmemekle beraber, 15. yüzyılda Yavuz Sultan Selim döneminde nüfus düzenlenmesi kapsamında bölgeye Kütahya, Kastamonu ve Tokat'tan getirilen ailelerin ihtiyacını karşılamak yaptırıldığı düşünülmektedir.

Doğu-batı uzantılı dikdörtgen planda inşa edilen hamamın duvarları tuğla, kırma ve moloz taş ve kireç kum harcıyla örülmüştür. Duvarlar içten ve dıştan kalın harç ile sıvalıdır. Batıda kareye yakın planlı, kırma ahşap çatılı soğukluk bulunur. Soğukluğun batı duvarında ana giriş kapısı yer alırken, doğu duvarında ılıkliğa girişi sağlayan kapı bulunmaktadır.

Ilıklık kısmı kuzey-güney uzantılı dikdörtgen planlı ve üstü aynalı tonozla örtülüdür. Üç yüzeye ayrılan tonoz aynasının ortasında

sağır, yandakilerde merkezde yıldız, kenarlarında altıgen aydınlık açıklıkları vardır. Ilıklıkta kaş kemerli ikisi küçük, biri büyük üç niş bulunmaktadır. Ilıklığın kuzeyindeki kapıdan aynalı tonozlu sonradan yapılmış WC ve tıraşlığa geçilirken, güneyindeki kapıdan sıcaklığa geçilmektedir.

Doğu-batı uzantılı dikdörtgen planlı sıcaklık bir sivri kemerle iki bölüme ayrılmış olup, üzerleri sekiz köşeli kasnağa dayanan üçgenlerle geçilen kubbelerle örtülmüştür. Sıcaklık bölümü kaş kemerli kör nişlerle çevrelenmiş ve bunların her birinde mermer yalak ve kurna bulunmaktaydı. Kubbelerde yuvarlak aydınlık pencereleri bulunmaktadır. Batıdaki giriş kapısının güneyinde bir süs havuzu bulunmaktadır. Sıcaklığın doğusunda ise dikdörtgen planlı beşik tonozla örtülü su deposu yer almaktadır.

İşlevini yitirdikten sonra bakımsız kalarak tahrip olan hamam, Mudanya Belediyesi tarafından restorasyonu yaptırılarak Tirilye Müzesi olarak hizmet vermektedir.

48.Hagios Stephanos/Fatih Cami Kompleksi (Fatih Cami Çeşmesi-Üç Kurnalı Çeşme)

Hamam Sokak ile Hamam Aralığı ve Dutlu Sokağın çevrelediği alanda inşa edilen Hagios Stephanos Kilisesi'nin

banisi, mimarı ve yapım yılı ile ilgili herhangi bir kaynak ya da kitabesi bulunmamakla beraber yapım tarihi 9. yüzyılın sonlarına tarihlendiği düşünülmektedir.

Bursa il sınırları içerisinde en iyi korunan Bizans dönemi eseri olan yapı, V. Leon döneminde kilisenin başrahibi Stephanos'un işkence ile öldürülmesinden dolayı "Hagios Stephanos Kilisesi" olarak adlandırılır. Günümüzde yöre halkı tarafından "Fethiye Cami" ya da "Fatih Cami" olarak adlandırılmaktadır.

Batı-doğu doğrultusunda dikdörtgen planlı, dört destekli kapalı Yunan haçı planı ile inşa edilen kilisenin duvarları moloz, kesme taş ve tuğla sıraları, kireç harcı ile örülmüştür. Yapı ortada naos, kuzeyinde iki tane apsis, doğusunda bema, batısında narteks ve bir avludan oluşmaktadır. Kubbeyi taşıyan dört adet hellenistik dönem özellikli korinth başlıklara sahiptir. Kubbe desteği yastıklarındaki monogramlarda Stephanos ve Mikael adları bulunmaktayken, naosun doğusundaki çift sütunlarda "Nikitas Patrikios'a İsa yardım et" yazılıydı. Bu monogramlar yüzyılın başında kazınarak silinmiştir. Apsis pencerelerinin iç kısmında siyah, beyaz ve kahverengi mozaik parçaları sıvaların altından kısmen görünmektedir.

Bizans Dönemi'nde depremlerden dolayı yapının onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde kiliseden camiye çevrilen yapının çan kulesinin yerine minare eklenmiştir. 16. yüzyılda yapı camiye çevrilirken mahfil, vaiz kürsüsü ve minber yapılmıştır. Kilisenin batı cephesinde giriş kapısında III. Murat dönemine ait bir kitabe yer almaktadır.

"Sabıka cam '-i Fâtih bizzat

Nâm-ı pâkidir anın Hâci Hasan

Katii çokdan bu makam-ı fâyık

Çeküben ğayret-i İslamiyye

Sâl-i fethine -Hatibi" el'an

Vire Pilevlâ'sı cennâtda derecat

Adet olmuşidi ana hem hayrât

Oldu küfr ehline cây-ı vesenât

İtdi nice muhassal 'azemât

Didi tarih 'Beyt-i salevât" Sene 968" yazılıdır.

49.Sanat Evi

Tirilye sivil mimari özelliklerini yansıtan yapılardan biri olan Sanat Evi Tirilye'nin eski belediye binası olarak kullanılmaktaydı. Tirilye Belediyesi'nin Mudanya Belediyesi'ne bağlanması ile beraber ek hizmet binası olarak kullanmaya başlanan yapı, yapılan restorasyonun ardından Mudanya Belediyesi'nin konuk evi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sanat evinde muhtar odası, idari ofis, sergi alanı, kütüphane, etüt odası ve 3 sanatçı konuk odası bulunmaktadır.

50.Çarşı Çeşmesi

Tirilye'de yaptırılan ikiz çeşmelerin ilk örneklerinden birisi olan çeşme, İskele Caddesi ile Çeşme Sokak'ın kesiştiği köşede bulunmaktadır. Sinan Bey tarafından 1642'de yaptırılan çeşmenin iki adet yatay kitabesi bulunmaktadır. Kitabede; H.1304-M.1886 tarihi okunmaktadır. Enine dikdörtgen prizma gövdeli, su deposu bulunan çeşmede mermer levhalarla yalak ve setler oluşturulmuştur. Çeşmenin nişlerinde tas, sabun konulacak birer göz ve piriç lüle

bulunmaktadır. 2011 yılında restore edilen çeşme aktif bir şekilde işlevini sürdürmektedir.

51.Tüccar Evi

Tabut ev ile birlikte Tirilye'nin simge yapılarından biri olan yapı halk arasında "Güverte Ev" olarak da bilinmektedir. Mübadeleden önce vergi dairesi olarak kullanılmıştır. İki sokağın kesiştiği noktada dar bir planda inşa edilen yapıda, mevcut yollar esas alınarak zemin kat yığma tekniği ile örülerek yapılmış olup, evin duvarları ahşap karkaslı, tuğla ve kerpiç dolguludur. Üç katlı yapının giriş katı dükkân şeklinde düzenlenmiş olup, üst katlar yaşam alanı olarak kullanılmıştır. Yapının sokağın kesiştiği noktada dar profilinde giriş katından yapı yuvarlanarak karakteristik bir görünüm almıştır. Ahşap pencere ve giriş kapısı ve ahşap çerçeveli pencereler üzerinde testere dişi motiflerinden bir bordürle çevrelenmiştir. Ahşap payandaların taşıdığı ikinci katta küçük bir balkon bulunmaktadır. Hafif bir çıkma yapan üçüncü katı destekleyen ahşap payandalar ile yapı hareketlendirilmiştir. Zamanla tahrip olan yapı tescilli olup, restorasyon çalışmaları henüz başlamamıştır.

52.Rum Zeytin Mağazası/ Tirilye

Tirilye Hamam Aralığı Sokak üzerinde bulunan Rum Zeytin Mağazası, yakın döneme kadar zeytin mağazası olarak kullanılmış geleneksel endüstriyel mimari örneklerinden biridir. Genellikle tek katlı inşa edilen bu yapılar, dikdörtgen planlı ve açık tek bir düzen şeklinde inşa edilmiştir. Yapının duvarları moloz taş, tuğla almasıyla yığma sistemle örülmüş ve simetrik bir cephe düzenine sahiptir.

Yuvarlak formda tuğla kemerli çift kanatlı çakma ahşap giriş kapısı ve demir parmaklıklı yan pencereleri mevcuttur. Saçak seviyesinde tuğlalarla çıkma yapılarak profil oluşturulmuştur. Kırmızı ahşap çatı ile örtülü olan yapının çatısı çökmüş durumdadır. Yapının içinde zeytinlerin muhafaza edildiği zeytin kuyuları bulunmakta ve yapı içerisinde bitkilenmeler olduğu gözlenmektedir. Günümüzde özel mülkiyette olan yapı bakımsız kaldığından dolayı zarar görmeye devam etmektedir.

53.Aya Yani Kilisesi (Pelekete Manastırı)

Hagios Ioannes Theologos Pelekete Manastırı (Aya Yani) Kilisesi, Tirilye'nin yaklaşık 5 km. güneybatısında Eşkel Limanı'ndan sağa ayrılan toprak yoldan yürüyerek yaklaşık 45 dakikalık bir mesafede özel mülk arazisi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Kilise ile ilgili en erken bilgiler burada yaşayan rahiplerin vitalarına (yaşam öykülerine) dayanarak 709 yılını göstermekle birlikte, 8. yüzyılın ortalarına tarihlenen bu yapı topluluğu 19. yüzyılın sonuna kadar kullanılmıştır. 1855 Bursa depreminde manastırın zarar gördüğü ve 10 Eylül 1880 yılında meydana gelen yangından sonra onartılarak Heybeliada'daki Ruhban Okulu'na bağlandığı bilinmektedir.

Batı- doğu doğrultusunda dikdörtgen planlı, dört destekli kapalı Yunan haçı planı ile inşa edilen kilisenin duvarları moloz, kesme taş ve tuğla sıraları, kireç harcı ile örülmüştür. Bizans Dönemi'nde önemli bir dini yerleşim yeri olan Pelekete Manastırı Kilisesi, deprem ve yangınlar sonucu birçok kez onarım geçirmiştir. Manastırın birden çok kilisesi olduğu bilinse de günümüze ulaşan bir kilisenin büyük bölümü ayakta bulunmamaktadır. Yapının doğu bölümü orijinal olarak günümüze ulaşmıştır. Manastıra ait olduğu düşünülen çevresindeki kalıntılar harap durumdadır. Bugün özel mülkiyette olan kilise bakımsız kaldığından dolayı zarar görmeye devam etmektedir.

54.Kumyaka Hamamı

Mudanya'nın Kumyaka Köyü'nde Baş Melekler Kilisesi'nin 50 metre yukarısında bulunan hamam, Geç Osmanlı Dönemi'nde yapılmıştır. Hamam doğu batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Ana girişi güneydoğuda olan hamamın ılıkılık kısmı kare planlıdır ve zemini mermer levhalarla kaplıdır. Ilıktan bir kapı ile sığağa geçilir. Kare planlı olan bu kısmın kuzeyinde su deposuna açılan bir pencere vardır. Kuzeyde su deposuyla külhan kısmı bulunur ve dışarıdan bacası görülmektedir. Kubbenin merkezinde, çevresinde altı

küçük fener içerisini aydınlatmaktadır. Hamamın yapımında tuğla ve kireç kum harcı kullanılmıştır. Hamamın dış cephesinde bitkilenmeler görülmektedir. Günümüzde bakımsız ve tahrip olmuş yapı harap durumdadır.

55.Başmelekler (Archangeloi) Kilisesi

Başmelekler Kilisesi Bursa'nın 36,6 km. kuzeybatısında, Mudanya ilçesinin 6,5 km. batısında, Tirilye'nin 5 km. doğusunda, Kumyaka Köyü'nün sınırları içerisinde yer almaktadır.

Günümüzde "Taksiarkhi", "Archangeloi", "Aziz Mikhael" veya "Başmelekler" olarak adlandırılan kilisenin ismine ve yapım tarihine

ilişkin günümüze gelebilmiş kaynak ya da kitabe bulunmamakla birlikte, arşiv belgeleri ve kilisedeki yazıtlar incelendiğinde ilk olarak VI. Konstantin Dönemi'nde 780 yılında inşa edildiği ve 1448 yılında XI. Konstantin Paleologos tarafından onarıldığı anlaşılmaktadır. Yapı 1818 Sultan II. Mahmut Dönemi'nde ve 1862 yılında Sultan Abdülaziz Dönemi'nde onarımlar görmüştür. Yapıdaki sütunlarda bulunan monogramlar tarihlendirme konusunda bilgi içermektedir. Batıdaki sütunda "Bessou ya da "Eusebiou", doğudakinde ise "Georgiou Theophanous" yazmaktadır.

Batı- doğu doğrultusunda kare bir alan üzerinde dört sütunla desteklenen pendentif geçişli kubbe ile örtülen kiborion plan tipine sahip olan kilisenin yapımında yontu teknikle yoğun olarak moloz taş, değişik boyutlarda tuğla, düzgün kesme taş, kaba yontu kesme taş, mermer ve devşirme malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yapı süreç içerisinde birkaç defa onarım gördüğü için farklı boyut ve özellikteki malzeme yapının genelinde düzensiz biçimde istiflenmiş durumdadır.

Günümüzde tüm bölümleri ayakta olan yapı topluluğu ana kilisenin etrafına farklı zamanlarda eklenen bölümlerle genişletilmiştir.

Kasnak seviyesinde kubbenin her diliminin içine yuvarlak kemerli, dikdörtgen on iki pencere yerleştirilmiştir. Naosta, kasnağı dolanan yunanca yazıt, üstü boyalı olduğu için okunamayacak durumdadır.

Kilisenin apsis, naos, pendentif ve narteksinde bulunan duvar resimleri doğal koşullar ve insan kaynaklı tahribat dolayısıyla yok olmak üzeredir. Resimlerin sıvalarının kabardığı ve dökülmelerin olduğu görülmektedir. Yapının cephelerinde ve kubbelerinde bitkilenmeler mevcuttur.

2012 yılında Rum Ortodoks Patrikhanesi adına Bursa Metropoliti ve Heybeliada Ruhban Okulu Başrahibi Prof. Dr. Elpidophoros Lambriniadis'in satın aldığı yapı kullanılmamaktadır.

56.Rum Zeytin Mağazası/ Kumyaka

Kumyaka 10. Sokak üzerinde bulunan Rum Zeytin Mağazası, yakın döneme kadar zeytin mağazası olarak kullanılmış geleneksel endüstriyel mimari örneklerinden biridir. Genellikle tek katlı inşa edilen bu yapılar, dikdörtgen planlı ve açık tek bir düzen şeklinde inşa edilmiştir. Moloz yığma taştan inşa edilen yapının duvarları sıva ile kaplıdır. Simetrik bir cephe düzenine sahip olup, pencerelerinde demir parmaklıklar mevcuttur. Zemin kot seviyesinde cepheye açılan

penceresi bulunmamakta olup, iki kapı arasında üst kotta dikdörtgen formlu iki pencere bulunmaktadır. Yapının çift kanatlı çakma ahşap iki kapısı mevcuttur. Kapı boşlukları basit kemerle geçilmiştir. Kıрма ahşap çatı ile örtülü olan yapının çatısı çökmüş durumdadır. Yapının içinde zeytinlerin muhafaza edildiği zeytin kuyuları bulunmakta olup yapının içi harap durumdadır. Günümüzde özel mülkiyette olan yapı bakımsız kaldığından dolayı zarar görmeye devam etmektedir.

57.Aydınpınar Kilisesi (Hagios Apostoloi Kilisesi)

Eski bir Rum yerleşimi olan Misebolu (Aydınpınar) köyünde yer alan kilisenin adı Osmanlı arşivlerinde Aya Yani (Ayios Ioannes) olarak geçmekteyken Vasileios Kandes, Kutsal Havariler 'e (Ayios Ioannes) adanmış olduğunu ve ilk inşa tarihi bilinmeyen yapının Bursa Metropoliti Konstantinos Dönemi'nde (1846-1870) yapılmış olabileceğini belirtmektedir, ancak yapı ile ilgili Osmanlı arşivlerinde daha

erken tarihli (1834 ve 1901) belgeler bulunmaktadır.

Batı-doğu doğrultusunda üç nefli ayrılan bazilikal planlı kilise 1990'lı yılların başına kadar çift yüzü kırma çatı ile örtülüyken günümüzde üst örtüsü tamamen yok olmuş ve yapıyı bitkiler sarmalamış durumdadır. Kilisenin ana giriş kapısının üzerindeki alınlıkta yer alan kitabe Kitab-ı Mukaddes'in ilk bölümü Eski Ahid'den bir ilahinin dizesi "ΩΣ ΑΓΑΠΗΤΑ ΤΑ ΣΚΗΝΩΜΑΤΑ ΣΟΥ ΚΥΠΙΕ 1901" "Sizin Mabetleri Sevdığınız Efendi 1901" yazmaktadır.

Mübadele sonrası Rumların köyden ayrılmasıyla camiye dönüştürülen yapı, 1952- 1956 yılları arasında minare eklenerek 1980'li yılların başına kadar cami olarak kullanılmaya devam etmiştir. Kilisenin işlevsel değişikliğe uğraması ile orijinal süslemeleri değişikliğe uğramış olup, yapı terk edildikten sonra hem kilise hem de cami olarak kullanıldığı dönemlere ait süslemeler bozulmuştur.

58.Yörük Ali Çeşmesi

Mudanya merkeze 4 kilometre uzaklıkta bulunan köyün meydanında yer alır. Çeşmede Geç Roma dönemine ait lahit parçası ve lahit teknesi bulunur. Öküz başlı, gırlantlı motiflere sahip mermer lahit parçası çeşmede ayna taşı olarak kullanılmıştır. Çeşme geçirdiği onarımlar sonucu bugünkü halini almıştır.

59.Tatianos Heykeli ve Yazıtı

MS. 1.yüzyılda Roma İmparatoru Caligula zamanında bugünkü adıyla Yaylacık köyü mevkiinde yaşamış Tatianos, Bursa'nın bilinen ilk olimpiyat şampiyonudur. Çeşitli antik kentlerde olimpiyat yarışmalarına katılarak başarılar kazanan atletin başarılarından dolayı bu yazıt dikilmiştir. Köyde yapılan yol çalışmaları sırasında bulunan yazıt, köy kahvesinin bahçesinde sergilenmektedir.

Yazıtın üzerinde;

Metrophanes'in oğlu Tatianos;
Kaisereia, Ephesos (Efes), Pergamon (Bergama),
Kyzikos (Erdek), Nikomedia (İzmit) ve Tralleis'in
(Aydın) hemşerisi.

Şu Yarışmaları Kazandı:
Neapolis'de gençler koşusu,
Pergamon-Augusteia'da gençler koşusu,
Ephesos'da gençler koşusu,
Pergamon-Traianeia'da gençler koşusu,
Nikomedia'da gençler koşusu,
Kyzikos'da gençler koşusu,
.....'da gençler koşusu,
.....'da yetişkinler koşusu,
Pergamon'da'' yazılıdır.

60.Dereköy Kilisesi

Mudanya'nın 15 km güneybatısındaki eski adı Potamia (dere) olan, Dereköy'den adını alan kilise, eskiden Rum nüfusun yoğunluklu olduğu köyde yer almaktadır. Kilise, köyün doğusunda yerleşim yerine hâkim eğimli bir arazi üzerine Batı-doğu doğrultusunda üç nefli bazilikal planda inşa edilmiştir.

1857 yılında inşa edilen Dereköy Kilisesi, anıtsal mimarisi ve ayin düzenini belirleyen öğeleri ile dikkat çekici özelliklere sahiptir. Kilisenin etkileyici ahşap ve alçı bezemeleri sanatsal ve

teknik açıdan göz alıcıdır. İç cephede kuzey ve güney duvarlarındaki pencerelerin üzerinde dairesel madalyonlarda alçı kabartma serafimler yer almaktadır.

Rumların 1922 yılında köyden ayrılmasından sonra 1924 yılında köye yerleşen Müslüman Türkler tarafından 1972 yılına kadar cami olarak kullanılmıştır. Bu tarihten sonra kullanılmayan kilisenin çatısı çökmüş ve özensiz kullanım nedeniyle yapı tahrip olmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün koruması altında olan Kilisenin vaiz kürsüsü tahribattan etkilenmemesi için Bursa Arkeoloji Müzesi'ne kaldırılmıştır.

61.Mirzoba Papaz İni

İznik'te 787 yılında ikinci kez toplanan konsüle katılan üç papaz(Aya Yani, Aya Yorgi, Aya Sotiri) ikonoklazmaya karşı muhalif konuşmaları nedeniyle aforoz edilip İznik'ten kaçarak Mudanya'nın 10 km batısındaki bölgeye yerleşmişlerdir. Bu bölge "üç papaz" anlamına gelen "Tirilye" olarak

adlandırılmaktadır.

Bu üç papaz zaman zaman Mirzaoba köyü yakınlarında bulunan mağaraya gelip inzivaya çekilirler. Keşişlerin inziva evi olarak da bilinen mağara köyün üzerinde bulunur ve oldukça küçüktür. Mağaranın girişi kaya dibinde bir insanın geçebileceği genişliktedir. İçeri

girilince bir oda büyüklüğündedir, inin önündeki düzlükte üç adet taş vardır. Ortadaki taşın papazın masası, etrafındaki taşların da oturma yerleri olduğu düşünülmektedir.

62.Ahmet Ağa Cami Minaresi

1812 yılında yaptırılan caminin kitabesi bulunmadığından kim tarafından yaptırıldığı bilinmemekle beraber, Ahmet Ağa adında bir kişi üzerine vakıf kayıtları bulunmaktadır. 20 yıl önce yıkılan caminin minaresi, köyün meydanında kalmış ve yıkılmamıştır. Alması tuğla örülü minare kare kaideli olup yukarıya doğru silindirik olarak devam eder. Buradan dört sıra testere dişi sıranın taşıdığı korkuluklu şerefeye geçilir.

Dörtgen gövdede kitabe bulunmaktadır. Kitabede H.1227 (M.1812/1813) tarihi yazar.

63.Hançer Ali Türbesi

Hançerli Mahallesi Mudanya'nın güneybatısında, Tirilye Mahallesi'ne 18 km uzaklıktadır. Kırsal mahallenin adı kurucusu olan Hançer Ali'den gelmekte olup köyün biraz dışındaki meşelik alanda türbesi bulunmaktadır. Bursa'nın kuşatmasında İstanbul'dan deniz yoluyla asker, silah ve gıda yardımlarını engellemek için Orhan Gazi tarafından görevlendirilen Karakeçili aşireti komutanı Hançer Ali emrindeki askerleriyle birlikte Bizans ile yapılan savaşta şehit olmuştur.

Köy halkının 700 yıldır kutlaya geldiği Hançer Ali şenliklerinde Mayıs ayının ikinci haftasına rastlayan Cuma günü Hançer Ali'nin hayrına yemek verilirken Pazar günü ise türbenin olduğu yerde şenlikler yapılması bir gelenek haline gelmiştir.